

en tempel ver-
Telkens lezen
rs hun arbeid
aal wordt zelfs
amer", vs 30.
in slechts een
wat het meest
te bouw voor
er Kerk en de
huysgezinnen.
van Kerk en
gezin verwaar-
Hij heeft geen
elijk de bekee-
zoo moet alle
en in het huis-
aan werd.
eningen in het
kundige leven.
daden voor de
t, dan hebben
te letten. Zoo
stigt den eisch
ijke godsdienst-
het huiselijke
welstand van

ods worden al-
or den bloeien-
tisgezin. Gelijk
engevoegd, zoo
door de huis-
igen hart door
Gods en eigen
rd, zal er een
uitgaan tot de
ods.

er onze bijzon-
in Nehemia 3
an zijne hand",
orden geven te
heid, de nauwe
Aan hun hand,
hen. Niet min-
worden in dit
m standen zijn
priesters geven
i in hun spoor.
d der bouwlie-
onden gemeen-
t beset, dat zij
de werk: den
Waar zij ook
was overal en
uur. Hoe ook
en, zij werden
beziel. Zij ar-
theid, en noch
ar naast elkan-
ding. Daardoor
arvan de eene
Dit aan zijne
het cement, dat
heid en sterkte

n Geest ook nu
en bekrachtigen
dienst. Op het
Koninkrijk be-
laat het werk
ijn van al onzen
or te veel doen.
Ik Israël.
moeten zijn de
leven.

J. P. T.

EVEN

rkzaamheid ge-
van ons betoog
noeten, dat ook
ipieële oppositie
ikt bij wie een
God, wel, ge-
in politieën in
bij een evolu-
e N. S. B. In
nt I, alleen na-
ar klem.
ende gedachten-

ndere, de idee,
het bijzondere)

ok al is het een
in wel het geval

kelt ZICH.
gelegde nadruk
er-houders zelf.
verantwoordig-
lgende verande-

ringen die VAN BINNEN UIT zich ontwikkelen"
... tusschen twee haakjes: waar blijft hier God,
waar de wet, waar de ingang van het Woord in
de wereld en in de geschiedenis, waar de mensch-
wording van den Zoon, waar de van boven af in-
brekende openbaring??? gereformeerde N. S. B-
ers, moet ge nog langer Uw God hier helpen ver-
loochenen???... (Een proces is) „dus een voort-
gang waarin HETZELFDE voortdurend ANDERS
wordt" ... tusschen twee haakjes: waar blijft hier
Paulus' onderscheiding tusschen heidendom en
christendom, tusschen Israël naar het vleesch, en
Israël naar den geest, tusschen doode takken en
nieuwe loten? moet gij, gereformeerde N. S. B-
ers, nog langer Uw God hier helpen verloochenen
???... „Anders gezegd" (de lezer verstaat, dat
we nu weer de Eigen Woorden des Hoofdkwar-
tiers geven) „anders gezegd: alles wat zich ont-
wikkelt, ontwikkelt dus ZICH; dat „ZICH" is het-
geen in alle verandering tevens het BLIJVENDE
is" ... tusschen twee haakjes, hier is dus de alge-
meene regel, die over alle levensgebieden door-
gaat; de „idee" der „kerk" zette ZICH dus een-
voudig voort toen het vleeschelijke Jodendom
zich ontwikkelde tot het christendom; dat „zich"
was het blijvende daarin; zult ge nog langer
uw bijbel laten verknoeien, gereformeerde N. S.
B-ers???... We vervolgen: „Bij ons onderwerp"
(aldus het Hoofdkwartier) (is dit „zich", dat in
alle verandering tevens het blijvende is) „dus de
BLIJVENDE staatsidee, die VOORTDUREND
een ANDERE bijzondere staatsvorm WORDT".
(3, 8).

Men ziet het: het Generale Hoofdkwartier laat
„zich" gelden in deze officiële staatsleer. Men
moet er niet omheendribbelen: dit is het puurste
hegelianisme. Men meent het heel erg met dat
„ZICH"; daarom staat er ook, twee bladzijden
verder: dat de mensch bestemd is, om door het
denken zijn dierlijkheid tot menselijkheid op
te heffen (knappe mensch; maar gereformeerde
N. S. B-ers moeten niet langer laten trappen op
hun geloofsbelijdenis inzake wedergeboorte en be-
keering). En nu hebben we verleden week al ge-
zien, dat de Heeren des Hoofdkwartiers den gods-
dienst hebben ondergebracht bij de cultuur. En
hoe komt nu de mensch tot het DEELNEMEN
aan het eigenlijke cultuurleven, d.i. aan kunst,
godsdienst, wetenschap of wijsbegeerte (zoo staat
het er, 3, 10)? Wel, hoor het recept: hij moet zijn
eigen diepste wezen (wat is dat voor een ding,
K. S.?) dus zijn wezenlijke (! K. S.) bestemming
(wezen schijnt bestemming te wezen, alles gaat
holderdebolder door elkaar, K. S.) willen ver-
werkelijken, hij moet willen zich zelf te zijn (als
hij tenminste onder de veelheid der leermeesters
buiten den bijbel om, zichzelf, zijn wezen, pardon,
zijn diepste wezen, zijn eigenlijke bestemming,
ontdekken kan, wat ik, arme, niet kan, ik, K. S.).
Zoo staat het er letterlijk. En dan komt weer dat
verraderlijke, wij alle wedergeboorte-bekeering-
belijden hönende „zich" des Hegeliaanschen Hoofd-
kwartiers: „De mensch, die dit wil, is de waar-
lijk VRIJE mensch, want vrij is hij, die ZICH be-
stemt tot het verwerkelijken van EIGEN bestem-
ming".

Natuurlijk kan men dit allemaal in Rusland óók
zeggen. Ja, nog sterker: juist ómdat Rusland het
zoo zei, daarom is tenslotte Rusland Rusland ge-
würden. Want in dit gefilosofeer is elke revolu-
tionair geworden tot de keerzijde van den refor-
mator, is elke andersheid de keerzijde van wat
er was.

Het is, alsof de Heer Hoofdkwartier-Penvoerder
dit besef zelf als gravamen min of meer bij chris-
tenen ondersteld heeft; hij maakte er althans een
nootje aan den voet der pagina bij. Alwaar hij
schreef: „Indien we ons betoog niet zuiver for-
meel wilden houden, hadden we kunnen zeggen,
de ware vrijheid is, zich bestemd te weten door,
en daarom zich over te geven aan, den wil Gods".

Natuurlijk moeten we aannemen, dat de Auteur
gemeend heeft, dat zijn tekst zich met deze noot
verdroeg.

Maar die onderstelling laat ons dan geen andere
conclusie over, dan dat hij wetenschappelijke kin-
derpraat voor den dag brengt. Want in de eerste
plaats zou ik wel eens willen weten, hoe iemand
een conceptie, als hij in den tekst gaf, zuiver
formeel kon noemen; in de tweede plaats, hoe
hij een zuiver formeel betoog kon geven; in de
derde plaats hoe hij het zuiver formeel kon hou-
den; in de vierde plaats, wat hij toch eigenlijk
wel voor het niet-formeelle gedeelte overhoudt,
als hij spreekt over „zich", en over „ontwikke-
ling", en over „staatsleer", en „zedelijke verhou-
dingen", en zoo. Het redeneeren over een bloot-
formeel betoog is hier dwaasheid. Dit is geen
„formeel" betoog, waarin men óók nog zijn God
inwringen kan. Het is materiële heidendom, met
geen haartje formeels; een haartje is trouwens
niet „formeel". Het is hier hetzelfde filosofische
heidendom, dat Marx en Engels gepakt heeft in
den aanvang van hun ontwikkeling, met als ge-
volg, Rusland.

Van hieruit komt dan het Generale Hoofdkwar-
tier tot de leer omtrent de CONTINUITEIT en
de DISCRETIE.

Maar omdat het woord discretie aan onze
kerkelijke menschen óók bekend is uit artikel 8

der Kerkorde (een dominee naar artikel 8 heeft
immers gave van discretie), en omdat dit woord
dus eenige toelichting vraagt, nu we hier deze
N. S. B.-filosofie-van-artikel-8 het in heel anderen
zin hooren bezigen, is het beter, ook terwille van
de ruimte, dit puntje maar te bewaren tot het
volgend nummer. K. S.

Nog eens: Ds Dresselhuis over „zekere zijde".

Ds Dresselhuis werd onlangs door mij hier ver-
meld. Ik herinnerde eraan, dat hij in „De Rotter-
dammer" degenen, die den Calvinistenbond hadden
gecritiseerd (en dat was de heele gereformeerde
pers, zoover zij zich erover uitgesproken had, en
zoover zij niet door bestuursleden geredigeerd
werd) had aangediend met „zekere zijde". Van
„zekere zijde, o.a. Dr K. Schilder, was op dezen
Bond ernstige critiek uitgeoefend".

Thans schrijft Ds D. mij een brief, waaruit hij
graag vermeld ziet, dat — (ik citeer letterlijk) —
„de uitdrukking „van zekere zijde" door Ds D.
„in het minst niet kleinerend is bedoeld"; dat dit
z.i. „uit het verband toch ook duidelijk blijkt".
Dit laatste wordt dan door Ds D. zóó bedoeld:
hij heeft toch immers gezegd, dat van die zekere
zijde „ERNSTIGE CRITIEK" geöefend is? „Ernstig"
werk — ik spreek nu maar weer vrij — is
toch lang niet mis.

Ik veroorloof mij enkele opmerkingen.

a) Ds D. tracht mij onder beroep op een parti-
culier schrijven van vroeger duidelijk te maken,
dat hij zelf ook wel aan die „zekere zijde" plaats
kan nemen. Ik ga daar niet op in, want dan zou
ik uit persoonlijke correspondentie moeten gaan
bewijzen, dat ik in den laatsten tijd zijn (overigens
bij mijn weten nooit publiek gemaakte) critiek op
den Calvinistenbond allerminst „ERNSTIGE criti-
ek" noemen kan. En Ds D. wil, dat wij hem
rangschikkende onder de „zekere zijde", hem dan
ook rangschikken onder de menschen van ERN-
STIGE critiek?

b) Ds D. wijst erop, dat hij geschreven heeft:
indien de nederl. afd. (waarvan???) het voor-
beeld van haar engelsche zusterorganisatie gevolgd
had, zou deze critiek allicht voorkomen zijn.
Volgens hem ligt daarin opgesloten, dat die criti-
ek z.i. gegrond was. Ik veroorloof mij de tegen-
opmerking, dat in één adem eraan toegevoegd
werd, dat er ook dan toch weer „de NOODIGE
MOEILJKHEDEN" („noodig"! in den weg zou-
den zijn gelegd. Als ik zulke hypothesen tot de
„ernstige waarschijnlijkheidsberekening brengen
moet, dan kan ik Ds D.'s achteraf-gegeven verklar-
ing omtrent die „ernstige" critiek niet zeer „ernstig"
noemen.

c) Het „ernstigste" is voorts, dat ik heelemaal
niet heb geëxegeseerd, wat Ds D. schreef,
de benaming van „zekere zijde" gebruikende. Ik
heb alleen maar geconstateerd, dat hij het
grootste deel van zijn broeders samenvat onder
een betiteling, die, naar ieder weet, ook van den
kant van anti-gereformeerden heel gewoon is, als
zij gebrek aan argumenten hebben, en daarom wat
leelijk gaan doen tegen ons. De goede bedoelingen
van Ds D. geven mij heel weinig, want ik heb het
niet over „zielen". Ik heb het over wat er
staat, en over den indruk, dien het maakt.
Ds D. moet zelf weten, hoe hij de gereformeerde
pers betitelen wil, als hij in Londen geweest is;
hij vergunne mij het recht, zijn spreekwijs zonder
commentaar verder door te geven aan het gere-
formeerde volk.

d) Dat Ds D. de van „zekere zijde" uitgebrachte
critiek nu achteraf komt verduidelijken als dege-
lijke critiek, verblijdt me heelemaal niet. Het kan
mij niet schelen, of iemand me na een paar jaar
komt vertellen, dat ik het enkele jaren geleden
zoo netjes gedaan heb. Vooral niet, als ze dan
tegelijk spreken over de „noodige moeilijk-
heden", die er toch gekomen zouden zijn, ook al
had de critiek haar zin gekregen. Zulke kompli-
mentjes over mijn „ernst" ontroeren me niet. Ik
heb liever, dat men er naar dóét; en, als men dat
niet wil, dat men dan maar precies zegt, waarom
niet. En dan voor de ooren van het gereformeerde
volk, niet aan het adres van „zekere zijde" oden
wijddende, die den klank hebben van satiren. Mis-
schien ben ik wat erg lastig, maar dat komt er
nu eenmaal van, dat mij tenslotte de bedoelin-
gen van Ds D. wél schelen kunnen, als we
elkaars „ziel" bewerken, maar me heelemaal niet
interesseeren, als het over zaken loopt. Ik con-
stateer, dat Ds D. de uitgebrachte critiek van
enkele jaren geleden „ernstig" genoemd heeft, en
dat hij nu verklaart, dat dit niet beteekent
„scherpe" critiek, maar critiek, die lang niet mis
was. Welnu, — op het oogenblik constateer ik,
dat de zoete geur van deze achteraf gegeven
exegese volgens mijn waarneming ingaat tegen het
aroma van Ds Dresselhuis' Rotterdammer-artikel.
Dit zal ik zoo blijven voelen. En verder let
ik op wat Ds D. gaat dóén. Indien hij de
dádengaat doen, die m.i. de eenige con-
sequentie zijn uit de erkenning, dat de
critiek der gereformeerde pers in bo-
venbedoelden zin „ernstig" was, DAN
zal ik constateeren, dat na verschijning van dit
nummer inderdaad Ds D. de critiek „ernstig" is
gaan zien. Zien is nog wat anders dan „noemen".
K. S.

Calvinistenbond-puzzel.

Nu we op verzoek van Ds F. Dresselhuis nog
eenmaal het woord genomen hebben over den
Calvinistenbond, moeten we even een interruptie
van het bovenstaand artikel verduidelijken. Ik
herinnerde eraan, dat Ds F. Dresselhuis in „De
Rotterdammer" heeft geschreven, dat de Neder-
landsehe Bond van Calvinisten een andere ziens-
wijze heeft getoond te hebben dan haar zuster-
organisatie in Engeland. Hij spreekt in hetzelfde
verband van de Nederlandsche AFDEELING.
Daarbij interrumpeerde ik zooveel: afdeling, ...
waarvan? Indien er al een internationale orga-
nisatie is, waarvan een AFDEELING bestaat in
Nederland, kan dan één mijner lezers me de
bladen toezenden, waarin van dit geweldige feit
met de noodige uitvoerigheid omtrent grondslag,
beteekenis, doel, werkwijze etc., mededeeling ge-
daan is? Zoo niet, dan zullen we moeten onthou-
den, dat volgens Ds F. Dresselhuis de nederlan-
dsche afdeling bestaat, en dat de bestaande Cal-
vinistenbond zoo'n afdeling is, in Nederland. Of
moeten we ook deze terminologie weer exegeti-
seeren? Dat wordt dan een derde exegetische
moeilijkheid.

K. S.

De N.S.B., wel en niet debatterende.

Verleden week beloofde ik, de te Zwolle inge-
leverde, en uit „Volk en Vaderland" overgeschre-
ven „vragen" toch nog te behandelen, als de lezers
het wilden. Eén van hen meldde zich. Ik hoop
aan 't verzoek te voldoen, maar vanwege de plaats-
ruimte laat ik het nog even wachten. Wat in
't vat is...

K. S.

Assistentie en Kampen.

Verleden week meldden de dagbladen, dat een
lid der theologische faculteit der Vrije Universi-
teit een tijdlang geassisteerd geweest is door een
promovendus. Deze mededeeling verblijdt me. Ze
bevestigt, wat ik schreef in „Afbouw" (geschreven
indertijd naar aanleiding van de kwestie van het
Kamper promotierecht), dat hoogleraren, die pro-
moveeren kunnen, voor de practijk van hun eigen
onderwijs over HEEL de linie (want, gelijk de ge-
promoveerde bij zijn promotie terecht opmerkte,
kan men iemands levenswerk niet in stukjes knip-
pen) profijt trekken van de promovendi.
Een kind weet dat, bij eenig nadenken. Zulke
hoogleraren hebben daar heel veel gemak van,
voor heel hun PRACTIJK; ook voor de OPLEI-
DING dus, waaraan zij, aanstaande predikanten
tot het candidaatsexamen leidende, zich geven.
Ook aan de V. U., volgens overeenkomst met de
Gereformeerde Kerken.

Ons blad spreekt zich niet uit over de promotie-
kwestie van eenige jaren geleden, men weet dat.
Maar ons blad behoeft niet te doen, alsof het niet
zou kunnen constateeren, dat dus voor de OP-
LEIDING de hoogleraren, met wie de kerken
een contract (in faculteitsverband) aangingen,
over gemakken en assistentiemogelijkheden be-
schikken, die de hoogleraren, met wie de kerken
niet in contract doch in „verbond" leven, mis-
sen. Een feit constateeren staat elk nuchter
mensch vrij.

In verband hiermee lijkt het den redacteur van
deze rubriek een heel ernstig verlies, dat onlangs
het lectoraat te Kampen door de generale synode
is afgeschaf. Dat beteekende alweer verlies van
personeel. Terwijl de propaedeuse en ook de op-
leiding voor het candidaats-examen aan de V. U.
beschikken kan over de „assistentie" van hoog-
leraren uit andere faculteiten. Het wordt
tijd, hierop toe te zien, opdat er rechte verhou-
dingen komen. Er moet voor Kampen meer geld
komen. Want er is te kort.

K. S.

VRAGEN VAN GEESTELIJK EN ZEDELIJK LEVEN

Nu er al sedert een paar weken geen vragen
meer bij me liggen, die om antwoord roepen —
althans om een antwoord in deze rubriek —
lijkt het me een geschikt oogenblik, om de vra-
gen zélf eens te laten spreken.

Want vragen vragen wel altijd alleen, maar
onbedoeld zeggen ze óók iets, zeggen ze soms
veel.

Wie uit een bepaalden kring, als b.v. de lezers
van ons blad, aldoor allerlei vragen ontvangt,
merkt daaruit, naar welk territoir vooral op het
afgebakende gebied de belangstelling in zulk een
kring zich richt, of althans waar men de meeste
moeilijkheden vindt; ook, hoeveel of hoe weinig
inspanning men zich getroost, om op opkomende
vragen zelf het antwoord, en van moeilijkheden
waarop men stuit, zelf de oplossing te vinden;
al verder: hoeveel hulp men zoekt of niet zoekt,
vindt of niet vindt in den kring waarin men
leeft enz., enz.

Dat maakt het verzorgen van een rubriek als
de mijne inderdaad interessant en leerzaam.